

Priloga: ANALIZA poteka in ukrepov bančne sanacije

Nezakonito uničevanje bank v slovenski lasti

Peter Glavič, Civilna iniciativa 'Mali izbrisani delničarji NKBM'

- 1) [Dve sanaciji;](#)
- 2) [Uničevanje slovenskih bank;](#)
- 3) [Evropska komisija in Vlada RS sta se odločili za nezakonite ukrepe;](#)
- 4) [Mehanizem odtujevanja zasebne bančne lastnine;](#)
- 5) [Razvoj kapitalskega trga;](#)
- 6) [Uničenje kapitalskega trga;](#)
- 7) [Razprodaja skupnega premoženja;](#)
- 8) [Predlog rehabilitacije kapitalskega trga;](#)

1. Dve sanaciji bank

Prva sanacija bank je sledila osamosvojitvi in je potekala v letih 1993–1997. Leta 1992 so banke imele negativni kapital v višini 750 M€ (milijonov evrov), leta 1997 pa pozitivnega v višini 425 M€. Glavni razlogi za sanacijo so bili: (1) slabi krediti, podeljeni podjetjem, ki so bili hkrati lastniki bank, ter negativne realne obrestne mere zaradi visoke inflacije, (2) negativne tečajne razlike, (3) razpad jugoslovanskega trga in nezmožnost izterjave kreditnih terjatev do subjektov iz drugih držav bivše Jugoslavije ter (4) visoki operativni stroški bank zaradi slabe organiziranosti in vodenja bank. Obseg slabih terjatev bank je bil ocenjen na 30–40 % vseh terjatev bank.¹ V sanacijo so bile vključene Ljubljanska banka, Kreditna banka Maribor in Kreditna banka Nova Gorica. Med sanacijo sta se prvi dve preimenovali v NLB in NKBM, goriška banka je bila priključena NKBM. Ob aktivnem nadzoru nad sanacijo bank so bile na agencijo prenesene tudi terjatve do več kot 110 podjetij (v višini 500 M€).

Država je najprej izdala 30-letne obveznice za individualno sanacijo bank v višini 1.1 G€. Hkrati je izdala tudi obveznice za neizplačane devizne vloge, deponirane pri nekdanji Narodni banki Jugoslavije (v vrednosti 488 M€) ter za izplačane devizne vloge. Dodatno k temu pa je država izdala še 30-letne obveznice (v vrednosti 125 M€) za sanacijo železarskih podjetij. Te obveznice je večinoma dobila Gorenjska banka (GB), ki je bila do teh podjetij najbolj izpostavljena in ki zaradi tega ukrepa ni potrebovala individualne sanacije. Skupen strošek individualne sanacije NLB, NKBM in GB je znašal dobrih 1,7 G€ ali 11,5 % BDP. Javni dolg se je povečal za 950 M€, vendar je bil v procesu izterjave slabih terjatev (okoli 290 M€) ter delnih prodaj NLB (500 M€ za 34 % delnic belgijski KBC in 5 % Evropski banki za obnovo in razvoj, EBRD) ter NKBM (309 M€ z množično prodajo 49 % delnic leta 2007) več kot pokrit. Delež slabih terjatev je bil znižan z 10 % na 4 %, faktor kapitalske ustreznosti je zrasel na 12 %, donosnost bank je bila nad slovenskim povprečjem.²

Razlogi za **drugo sanacijo bank** so številni, vendar je najpomembnejši finančni vzvod – previsoko razmerje med krediti in trajnim kapitalom podjetij. Ostali razlogi so bili:

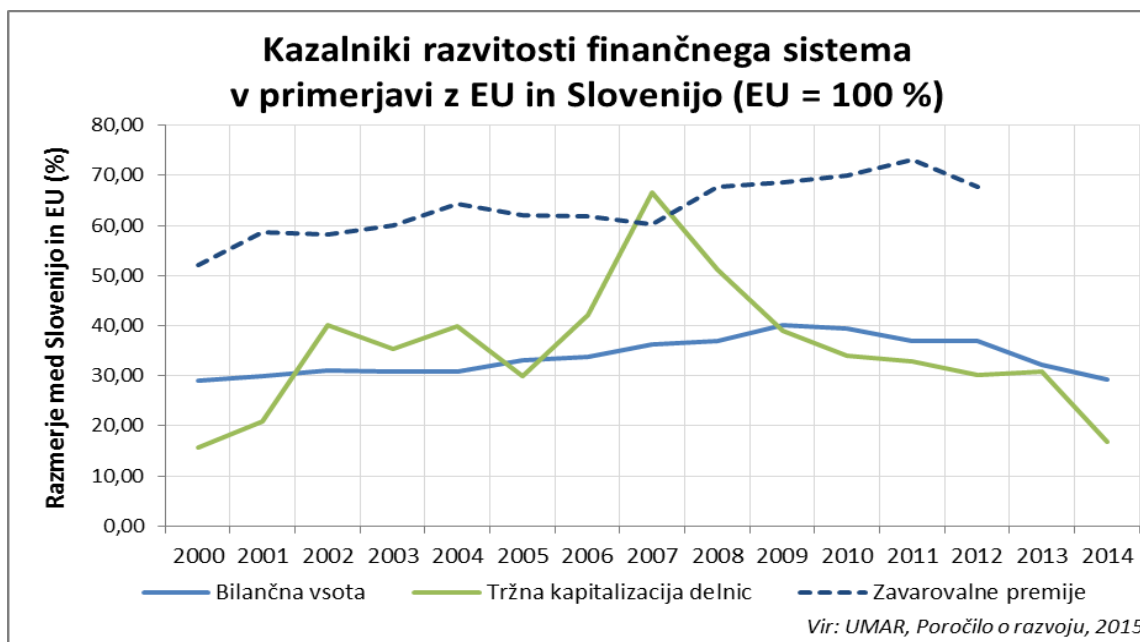
- (1) padec obrestnih mer po vstopu v evro-območje,
- (2) poplava kreditnih sredstev v tujih bankah,
- (3) prociklična politika vlade s privatizacijo in kadrovskim cunamijem,
- (4) krediti bank za menedžerske prevzeme, za nakupe vrednostnih papirjev in za naložbe v nepremičnine,
- (5) svetovna finančna kriza,
- (6) depoziti države in zahteve vlade za kreditiranje podjetij po izbruhu krize.

Poslovodstva bank so kredite pogosto odobraval na podlagi nezadostnega zavarovanja, saj so bile cene vrednostnih papirjev in nepremičnin napihnjene (Graf 1). V obeh zgodovinskih obdobjih so odpovedali notranji mehanizmi za oceno kreditnih tveganj v večinsko državnih bankah, nadzor lastnikov nad poslovodstvi bank ter nadzor regulatorja (centralne banke) nad poslovanjem bank. Kot je pokazala parlamentarna preiskava, je Banka Slovenije (BS) kot regulator bank na povečano kreditno aktivnost bank precej pozno reagirala z zahtevo po povečani stopnji zavarovanja kreditnih tveganj²⁹. Tudi država je na krizo reagirala pozneje kot ZDA in druge države EU.

¹ Jože P. Damjan, Druga sanacija bank. Toda tokrat bo dražja, 2012. <http://damijan.org/2012/09/07/druga-sanacija-bank-toda-tokrat-bo-drazja/>. Dostop 2015-12-27.

² Franjo Štiblar, Bančništvo kot hrbtenica samostojne Slovenije, ZRC SAZU, Ljubljana, 2010.

Graf 1

Razkorak med razvitostjo slovenskega bančnega sistema se v primerjavi z evropskim povprečjem po krizi povečuje.³ Izjema je zavarovalništvo, kjer se je razmerje v letu 2014 nekoliko izboljšalo in znaša okoli 65 %, žal predvsem zaradi padca BDP. Bilančna vsota bančnega sistema se je v letu 2014 zmanjšala za 6,5 %, na 37,8 G€, kar je najmanj po letu 2005 in je le okoli **30 %** evropskega povprečja. Slovenija je bila že leta 2013 po tem daleč za Portugalsko ter tudi za Hrvaško, Latvijo, Češko, Bolgarijo in Madžarsko. Tudi po razmerju med posojili in vlogami nebančnih sektorjev je bila Slovenija leta 2014 pod povprečjem EU ter je zaostajala za razvitejšimi državami, Estonijo, Latvijo, Portugalsko, Hrvaško, Poljsko, Litvo in Madžarsko; za nami sta bili (poleg drugih novih držav EU in držav z bančnimi centri – Velika Britanija, Nemčija, Belgija, Luksemburg) prav tako 'prestrašeni' Irska in Španija. Najbolj zaostajamo po kazalcu tržne kapitalizacije delnic, kjer smo bili leta 2014 kljub povečanju na 16,7 % BDP samo na **24,3 %** povprečja tržno slabo razvite EU – to je nazoren dokaz za zgoraj omenjeni finančni vzvod.

Država je leta 2007 prodala 109 627 državljanom delnice NKBM po 27 €; skupaj je država dobila za polovico banke 309 M€ kupnine, od tega 151 M€ od malih, nepoučenih vlagateljev. Takratni finančni minister je trdil, da je cena poštena, mednarodno preverjena, da se bo naložba dolgoročno splačala in je varna. Da bi spodbujali dolgoročno lastništvo, so malim vlagateljem obljubili in čez slabo leto dali dve brezplačni delnici. Več kot 90 % malih vlagateljev, ki so vložili v delnice povprečno po 1 380 €, je banki res ostalo zvestih do konca, do izbrisa delnic in izgube zaupanja v državo in domače banke.

Povprečna neto letna dividenda v letih 2008–2013 je bila 0,22 %, kar je bilo daleč pod obrestno mero za šestletni bančni depozit ali obrestnimi merami vlade za bančne coco obveznice. Pomemben del krivde za iztisnitev delničarjev zadene tudi Agencijo za trg vrednostnih papirjev (ATVP), ki je prospekte za prvo prodajo delnic in vse dokapitalizacije odobrila ter državi teden dni pred 24. Sejo skupščine (junija 2013) vrnila glasovalne pravice za točko o dokapitalizaciji in izključitvi drugih delničarjev. ATVP je državi odvzela glasovalne pravice v NKBM septembra 2012, ker je imela skupaj s povezanimi podjetji večinski delež, vendar ni objavila prevzemne ponudbe ali znižala svojega lastniškega deleža pod 51 %. Direktor ATVP je takrat pojasnil, da država krši zakonodajo že od leta 2007, a Agenciji ni uspelo ukrepati: »Tedanja vlada in del poslancev Državnega zbora so nam to

³ Urad za makroekonomske analize in razvoj, Poročilo o razvoju 2015. Dostop 2012-12-27: http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/pr/2015/PoR_2015.pdf

preprečevali, tudi na način spremembe zakona, ki bi retroaktivno rešil neka nezakonita dejanja za nazaj.« Mali delničarji so zato na skupščini junija 2013 napovedali izpodbojne tožbe.

Kupnino za ljudske delnice je v celoti pobrala država, jo naložila v domače banke kot depozite in po izbrisu malih vlagateljev s temi depoziti, tako rekoč z njihovim denarjem dokapitalizirala NKBM. Mali delničarji so že decembra 2007 zahtevali sklic izredne skupščine, na kateri bi v devetčlanski nadzorni svet izvolili štiri svoje predstavnike. Kasneje so z dokumenti opozarjali, kaj banka počne v Srbiji in na Hrvaškem – oboje brez uspeha. Želeli so odkupiti sporne terjatve, vendar jih niso smeli. »Rop stoletja, mali delničarji niso odgovorni za slabe kredite in bančno luknjo« je pritrdilo 51 % vprašanih v eni od anket; še 14 % jih je menilo, da gre za »pravno sporno dejanje, saj so bili ob nakupu delnic zavedeni in bi morali dobiti vsaj odškodnino«.

Pred preiskovalno komisijo Državnega zbora o ugotavljanju zlorab v slovenskem bančnem sistemu je predsednik uprave NLB Janko Medja povedal, da 40 % izgub v NLB izvira iz poslov v letu 2006 ali pred njim, 40 % jih je iz leta 2007, 10 % pa iz leta 2008. V tej banki je bila le v tretjini primerov za izgube kriva finančna kriza, v tretjini primerov so ugotovili nepravilno upravljanje s tveganji, v petini primerov je šlo za kršitev internih pravil v kreditnih procesih, v do 15 % pa za sume prevar in kaznivih dejanj. Opozoril je na pomanjkljiv sistemski nadzor v naši največji banki. Za pregrevanje nepremičninskega in kapitalskega trga v letih 2005–2007 je bila kriva država, za preveliko sproščanje likvidnosti pa še Banka Slovenije. Slednje je povzročilo velik razmah investiranja preko hčerinskih družb in bank. Nekateri posli niso bili narejeni s potrebno skrbnostjo, je dejal Jože Lenič, predsednik uprave Abanke. Menil je, da se je sistematično podcenjevala soodvisnost gospodarskih družb, ki med konjunkturo s krediti povečujejo dobičke, v krizi pa povečujejo izgube. Ko je prišla kriza, je slovenski bančni sistem imel več kot 20 % virov financiranja iz tujine – mednarodne banke so takrat od naših bank zahtevale, da takoj poplačajo dolgove.

2. Uničevanje slovenskih bank

Mednarodni kapital na čelu z ZDA je v obdobju procikličnega razvoja vložil v Slovenijo okoli 13 G€ (milijard evrov), celotni dolg je zrasel od 15 G€ na 40 G€, neto dolg pa od 0 G€ na 14 G€ (Graf 84) in je s tem Slovenijo zvalil v 'dolžniško past'. Med krizo je Slovenija morala dolg do tujih bank pospešeno odplačevati, ko je bila hkrati prisiljena zasebni dolg spreminjati v javnega. Mednarodni kapital je krizo izkoristil ter Sloveniji močno povečal obrestne mere na posojila in pribitke na državne obveznice – tipičen primer finančnega vzvoda.

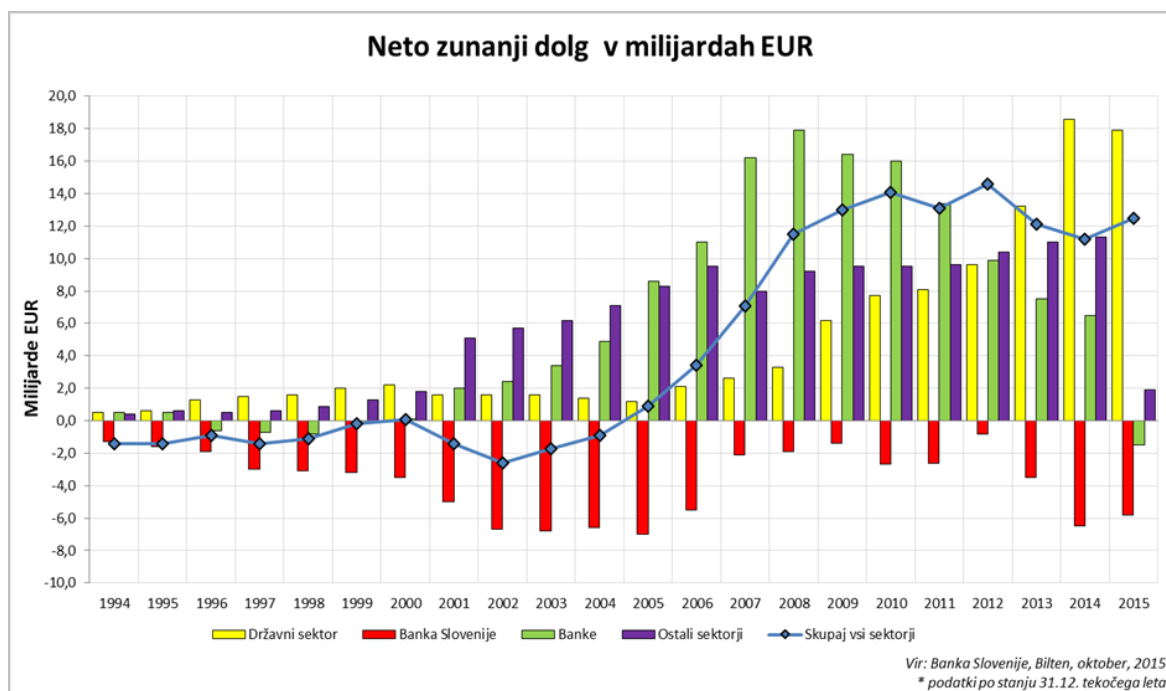
Na zahtevo Evropske komisije (EK) je Državni zbor oktobra 2012 sprejel Zakon o ukrepih za krepitev stabilnosti bank (ZUKSB) in se z njim odločil »ustanoviti Družbo za upravljanje terjatev bank, DUTB« (slabo banko). V zakonu je že bilo načrtovano razlaščenje delničarjev državnih bank:

- DUTB od bank pridobiva vrednostne papirje po ceni, ki mora biti znatno nižja od knjigovodske vrednosti oziroma cene, določene na podlagi vrednotenja, odvisno od tega, katera je nižja;
- izguba banke iz poslovanja se krije v breme za to razpoložljivega kapitala in sprejeti bodo ukrepi za pokritje izgub v breme imetnikov delnic in podrejenih obveznic.

S tema ukrepoma so bile načrtovane kvazi-izgube, ki so omogočile razlaščenje delničarjev pri prenosu zavarovanj (tudi podjetij z dobrimi terjatvami) za slabe terjatve, že osem mesecev pred izdajo *Sporočila* EK⁴, na katerega se slovenske vlade od decembra 2013 izgovarjajo. Slaba banka sedaj poceni prodaja dobra podjetja iz zavarovanj za kredite, npr. Pivovarno Laško, Radensko, Letriko, Helios, kar je bil očiten namen ustanovitve DUTB. V ZUKSB tako ni šlo za sanacijo bank ampak za razprodajo podjetij, ki so jih vrednotili po cenah, znatno nižjih od knjigovodskih in tržnih, kar je bilo kriminalno dejanje kraje delniškega kapitala.

⁴ Evropska komisija, Sporočilo o uporabi pravil o državni pomoči za podporne ukrepe v korist bank v okviru finančne krize od 1. avgusta 2013 dalje. Ur. l. Evropske unije, C 216/1, 30. 7. 2013.

Graf 2

Velja si pogledati npr. finančno pozicijo z Nemčijo.⁵ Slovenija je imela konec leta 2012 do nje 3,1 G€ obveznosti (brez neposrednih naložb), na drugi strani imajo slovenski rezidenti v Nemčiji depozite, rezerve, dana posojila oz. nemške državne obveznice – skupna višina teh sredstev je znašala 3,1 G€. Nemci so nam torej posojali denar, ki smo ga pred tem »spravili« pri njih. Gre pa pri tem za pomembno razliko – za njihove papirje dobimo kak dober odstotek obresti, mi pa se moramo zadolževati že po 6 % obrestni meri. Torej za uslugo, da nam posojajo naš denar, plačamo preko 100 M€/a obresti ter nam seveda postavljajo pogoje obnašanja in delovanja.

Po stresnih testih je BS maja 2013 objavila: »Po osnovnem scenariju bi v letu 2014 primanjkljaj kapitala za doseganje minimalne kapitalske ustreznosti znašal 228 M€, po neugodnem scenariju pa 1.459 M€. Količnika najbolj kvalitetnega temeljnega kapitala (CT1) že ob zaključku leta 2012 ne dosega 10 bank, primanjkljaj pa znaša 274 M€. Ob upoštevanju predpostavk osnovnega scenarija bi skupni primanjkljaj v letu 2014 narasel na 954 M€ in upošteva predpostavke neugodnega scenarija na 2.403 M€.«⁶

»V letu 2013 je bila pričakovana izguba iz kreditnega tveganja enaka po obeh pristopih, statičnem in dinamičnem, in je znašala 782 M€ v osnovnem scenariju ter 1 658 M€ po šoku. V letu 2014 je bila pričakovana izguba iz kreditnega tveganja večja pri statičnem pristopu in je po šoku znašala 682 M€. Ker statičen pristop ne upošteva krčenja obsega poslovanja, je bil v tem primeru učinek na izkaz uspeha in kapitalsko ustreznost večji kot pri dinamičnem pristopu. Izguba iz poslovanja je v letu 2013 dosegla 1,4 G€, v letu pa 2014 pa 460 M€. V stresnem scenariju je imelo po dveh letih primanjkljaj kapitala za doseganje 8 % kapitalske ustreznosti 11 bank v skupni višini 1 G€. Primanjkljaj bank za doseganje 9 % kapitalske ustreznosti najbolj kvalitetnega temeljnega kapitala (CT1 KU) je znašal 1,6 G€. Štiri banke so ohranile zadostno CT1 KU tudi v stresnem scenariju. Pri dinamičnem pristopu, ki upošteva tudi krčenje obsega poslovanja in posledično zmanjševanje kapitalskih zahtev, je znašal

⁵ B. Kordež, Je slika Slovenije res tako črna?, Damijan Blog, 12. 5. 2013. Dostop 2016-01-31:

<http://damijan.org/2013/05/12/je-slika-slovenija-res-tako-crna/>

⁶ Banka Slovenije, Rezultati stres testov, 10. 5. 2013. Dostop 2016-01-13: <https://www.bsi.si/iskalniki/sporocila-za-javnost.asp?Mapald=137&Vsebinald=15881#15881>

primanjkljaj kapitala za doseganje 8 % kapitalske ustreznosti po dveh letih šoka 570 M€, primanjkljaj najbolj kvalitetnega temeljnega kapitala pa 1 068 M€.«³⁵

Decembra 2012 so ukinili Agencijo za upravljanje kapitalskih naložb (AUKN) – delovati je začel Slovenski državni holding (SDH), seveda z drugim vodstvom. Marca 2013 je odhajajoča Janševa vlada izdala Uredbo o izvajanju ukrepov za krepitev stabilnosti bank, v kateri je potrdila prispevek sredstev imetnikov kapitalskih instrumentov banke k prestrukturiranju banke in določila kriterije za vplačilo v kapitalske instrumente banke. Nova vlada Alenke Bratušek ZUKSB ni spremenila, temveč je junija 2013 Uredbo še zaostрила, tudi v primerjavi s kasnejšim *Sporočilom* EK: »Pred izvedbo ukrepov za povečanje osnovnega kapitala banke ... se mora izguba banke pokriti v breme za to razpoložljivih ... sredstev imetnikov kapitalskih instrumentov banke, ki se v skladu s pogodbeno podlago lahko uporabijo za kritje izgube banke.« Na njen predlog je Državni zbor 21. 6. 2013 sprejel sklep o »odtujitvi« 15 podjetij, med njimi tudi NKBM.

3. Evropska komisija in vlada sta se odločili za nezakonite ukrepe

Vlada je poleti 2013 EK ponovno obljubila, da bo razlastila lastnike delnic in podrejenih obveznic v največjih bankah. Državni sekretar Mitja Mavko je prenašal v osnutek zakona o bančništvu zahteve, ki mu jih je sporočal Franck Dupont, uslužbenec Direktorata za konkurenco in njegovi sodelavci. Na zahtevo EK so opravili cenitev kreditov in njihovih zavarovanj tako, da so s »hipotetičnim likvidacijskim vrednotenjem aktive« na 35 % poštene vrednosti bankam umetno povzročili izgubo, s katero so izničili njihov kapital in s tem omogočili izbris delnic in podrejenih obveznic. Ker so cenitve v prvem koraku pokazale pozitivni kapital, so najeli svetovalne družbe, ki niso bile zavezane mednarodnim računovodskim standardom in so z velikimi diskonti odpisali dve tretjini resnične vrednosti **zavarovanj** za ‚slabe kredite‘. Vse aktivnosti so izvajali v sodelovanju z Ministrstvom za finance in Banko Slovenije (BS), v največji možni tajnosti, pri kateri vztrajajo še sedaj. Šlo je seveda za protizakonito dejanje kraje lastnine delničarjev in imetnikov podrejenih obveznic z namenom razprodaje državnega premoženja. Pri tem sta se vlada in BS izgovarjali na EK in njeno *Sporočilo*, EK pa na vlado in BS. Za te ‚usluge‘ je državni sekretar dobil službo v Evropski banki, njegova sodelavka pa v ameriški banki. Predsednica vlade bi naj za nagrado dobila podpredsedniško mesto v EK, vendar ji je to spodletelo zaradi domačih nasprotnikov. Izvršni direktor v družbi Deloitte Slovenija, ki je opravljala te sporne cenitve, Janez Škrubej je 1. 12. 2013 postal prvi izvršni direktor DUTB z visoko plačo.

Odločba Banke Slovenija o izrednih ukrepih iz decembra 2013 je bila zavajajoča in utemeljitev lažna. Temeljala je na stresnih testih, v katerih je bila neugodna varianta ocenjena na osnovi neprimernih podatkov in še z 1 % verjetnostjo povrhu. Optimistične variante ni bilo, 1 % verjetnosti niso uravnotežili z verjetnostmi drugih scenarijev. BS je pod pritiskom EK ravnala, kot da so izgube že nastale, v resnici je šlo pri ‚vaji‘ zgolj za nerealno oceno domnevnih, bodočih izgub bank v obdobju 2013–2015. Izgube je Banka Slovenije ustvarila z močno podcenjenim prenosom ‚slabih‘ kreditov in dobrih **zavarovanj** zanje na DUTB. Čeprav je uprava NKBM želela dobiti največ 300 M€, ji je država skladno s stresnimi testi ‚vsilila‘ 620 M€ denarja in še za 640 M€ obveznic. Tudi predsednica vlade očitno ni vedela, da je šlo v stresnih testih za neverjetne, hipotetične in lažne bodoče izgube bank. Državne banke niso bile pred stečajem, bile so »solventne in likvidne«! Predsednica in finančni minister se v Bruslju očitno nista zavzemala za interese Slovenije, temveč bolj za koristi tujega kapitala.

Ministrstvo za finance je izbrisane delničarje na njihovo zahtevo pisno obvestilo, da z bilancami NKBM na dan izbrisa ne razpolaga. Tudi cenilnih zapisnikov ni bilo mogoče dobiti. Niso mogli verjeti – Ministrstvo je očitno predlagalo zakon in podprlo ukrepe, čeprav dejanskega stanja pred predlaganjem ni poznalo in proučilo!? Verjelo je izvajalcem pregleda kakovosti aktive in stresnih testov oz. njihovih poročil sploh ni prebralo. V njih namreč piše, da gre za oceno bodočih, domnevnih izgub v obdobju 2013–2015 v primeru neugodnega scenarija, z neznatno, 1 % verjetnostjo. Pri NKBM

je bila tako domnevna »celotna izguba« ocenjena na 1 947 M€. Že ob izbrisu je bilo jasno, da so izhodišča stresnih testov z 99 % gotovostjo napačna.

Objavljeni izračun države o razlogih za izbris je nerazumljiv. V osmih bankah so s stresnimi testi našli po neugodnem scenariju z 1 % verjetnostjo po eni metodi 4 177 M€ primanjkljaja kapitala, po drugi pa 3 280 M€, vzeli so večjega! Kakšno je bilo izvajanje stresnih testov in načrtovanje dokapitalizacij, če so se rezultati metodologij toliko razlikovali? Rezultati simulacij so seveda odvisni od vhodnih podatkov in uporabljenega modela. V scenariju za dokapitalizacijo bank so med drugim uporabili npr. napoved o padcu BDP v letu 2013 (–2,7 % za osnovni scenarij oz. –3,1 % za neugodni scenarij), čeprav so bili že znani 9-mesečni podatki o njem (po četrletjih : –4,8 %, –1,7 %, –0,6 % s trendom nadaljnje rasti) dejansko doseženi povprečni letni padec je bil –1,1 %. V letu 2014 sta bili ustrezni napovedi –1,5 % in –3,8 %, dosežena pa je bila rast, +3,0 % ! Za leto 2015 sta bili napovedi +0,1 % in –2,9 %, rast je bila +2,9 %. Namesto predvidenega skupnega padca BDP –9,5 % bo Slovenija v obdobju 2013–2015 zabeležila rast +4,8 % ! Podobno zgrešene so bile tudi napovedi gibanj cen stanovanjskih nepremičnin, stopnje brezposelnosti, donosnosti 10-letnih državnih obveznic itd.

BS je tudi za ponovne stresne teste v letu 2014 trdila, da je »uporabila makroekonomske napovedi EK, enake za vse države EU.« Dejansko je Evropska centralna banka pri 11 od 18 članic evrskega območja odstopala od spomladanske napovedi EK: pri štirih je bila spremenjena navzgor (za 0,1–0,4 %), pri petih za 0,1–0,4 % navzdol, le pri Sloveniji daleč in najbolj izrazito na slabše (–0,9 %), čeprav so ravno pri Sloveniji zadnji podatki tudi takrat že potrdili visoko rast. Manipulacija je imela namen upravičiti razlastitve delničarjev in imetnikov podrejenih obveznic treh bank v letu 2013 in Banke Celje v letu 2014 ter preprečiti izplačilo dividend za leto 2014 – dobil naj bi jih novi kupec.

Iz leta 2013 imamo tri skrbne preglede bančnega sistema z ocenjenimi primanjkljaji:

- Banka Slovenija iz maja 2013 s primanjkljajem 0,9 G€³⁵ za celoten bančni sistem⁷,
- Oliver Wyman iz septembra 2013 s primanjkljajem okoli 2,8 G€ in
- Poročilo Banke Slovenije iz decembra 2013 s primanjkljajem 4,8 G€.

Na priporočilo Evropske banke za obnovo in razvoj (EBRD) je poslovanje NLB, NKBM in Abanke že leta 2012 pregledalo hčerinsko podjetje European Resolution Capital Partners (ERC), Ovington za 2,5 M€ in ugotovilo dokapitalizacijske potrebe v višini 3,5 G€. Leta 2014 so ti revizorji v sodelovanju z družbo Triglav Naložbe ustanovili poseben sklad, preko katerega so nameravali kupovati in prodajati slabe terjatve – najprej so pregledali podjetja in jim znižali cene, nato so jih nameravali po tej znižani ceni kupovati. Starosta slovenskega bančnega sistema, dr. Ivan Ribnikar je nekaj dni pred izbrisom delnic dejal: »Pri stresnih testih se državo sleče ... smisel tega procesa ni nič drugega kot privatizacija.«

Matjaž Kovačič, nekdanji predsednik uprave NKBM je izjavil: »Višina bančne luknje je neverjetna. Celoten portfelj kreditov NKBM gospodarstvu in občanom je znašal neto 1,7 G€, banka je imela 700 M€ rezervacij; tujci, ki smo jih bogato plačali, pa so izračunali za 1 G€ slabih terjatev. To pomeni, da so bili vsi krediti vredni nič, ob tem da so bila zavarovanja v NKBM vredna 5,3 G€. Vprašanje je tudi,

⁷ Sredstva za kapitalsko krepitev bank v letu 2013 je Banka Slovenije ocenila na 1,2 % BDP, tj. 426 M€. V: Banka Slovenije, Makroekonomska gibanja in projekcije, Ljubljana, april 2013, str. 11.

B. Mekina, Doktrina šoka, Mladina, 13. 12. 2013: »Ni sicer dvoma, da slovenske banke potrebujejo dodatni kapital. Vse doslej znane uradne slovenske ocene so govorile o dokapitalizacijski potrebi tja do 1,5 milijarde evrov. A potencialni kupci premoženja imajo interes, da je omenjena luknja čim večja, da je tudi dokapitalizacija bank z javnim denarjem čim obsežnejša, saj je lahko potem tudi prodajna cena slabih terjatev, prenesenih na slabo banko, toliko nižja. Vse to, recimo temu prodaja slabih kreditov s pomočjo javne subvencije, pa se lahko uresniči, če stresne teste opravljajo kupci, maskirani v svetovalne in revizijske hiše. In deloma gre prav zato: »Smysel tega procesa ni nič drugega kot privatizacija,« pravi Ribnikar, ki ne pozabi dodati, da gre za veliko »lumparijo«, da je proces dejansko netransparenten, da interesnih povezav ne poznamo in da želi očitno »prek ovinka vlada napraviti tisto, kar od nje zahteva Bruselj. To pa je privatizacija«. V tej luči, dodaja Ribnikar, je treba interpretirati tudi številna drastična opozorila različnih interesnih skupin, ki bančno luknjo napihujejo.«

po kakšnih diskontih so prenašali na DUTB deleže delujočih podjetij, ki plačujejo glavnice in obresti; pri tem niso imela niti dneva zamude, pa so danes na DUTB. Vprašati se je treba, zakaj je bilo treba najprej navrtati državne banke z velikimi primanjkljaji, to predstaviti javnosti, potem pa prenašati deleže v družbo, ki bo to na takšen ali drugačen način prodajala, za kar bodo v DUTB dobivali visoke plače, vse to pa bomo plačevali davkoplačevalci.« Objavljeni prenosi dobrih podjetij na DUTB z visokimi (povprečno 61 %) diskonti ter plač (21 533 € bruto brez stimulacij, ki so plačo podvojile), svetovalnih pogodb in drugih odlivov obeh njenih tujih izvršnih direktorjev so potrdili Kovačičeve besede.

Marko Golob, bivši član uprave ukinjene AUKN je izračunal, da je kapitalski primanjkljaj v slovenskih bankah 1,5 G€ in potrebna dokapitalizacija 2,0–2,5 G€ – znatno manj kot trdijo po stresnih testih v primeru najbolj neugodnega scenarija z 1 % verjetnostjo nastanka (4,8 G€ oziroma 3,0 G€). NKBM je 30. 9. 2013 imela kapitalsko ustreznost 8,39 %, več od zahtevanih 6 % v času krize (pri povprečno 10 % v EU) in le malo manj od zahtevanih 9 % v normalnih pogojih. Takoj po dokapitalizaciji je imela nepotrebno visoko kapitalsko ustreznost: 20,5 %. Banke so sedaj previsoko kapitalizirane na račun izbrisanih malih delničarjev, visok državni dolg in obremenitve davkoplačevalcev so bile nepotrebne, zato so donosnosti bančnega kapitala nižje. Neugodni scenarij je bil nerealen, saj so vse evropske države že drugo leto v rasti. V primeru ponovne krize bi država lahko banke dokapitalizirala, če in ko bi to bilo potrebno. Banka Raiffeisen, ki je bila med osmimi slovenskimi bankami deležna pregleda s stresnimi testi, je od 113 M€ »zelo konzervativno« ugotovljenega kapitalskega primanjkljaja svojo podružnico v Sloveniji dokapitalizirala le s 40 M€ (v primeru NKBM bi to ustrezalo 660 M€).

Novela zakona o bančništvu iz novembra 2013 ne bi smela retrogradno spreminjati v *Povzetku prospekta* zagotovljenih pravic iz prodaje delnic NKBM leta 2007. Najbolj kakovostni temeljni kapital je po podatkih NKBM 30. 9. 2013. Znašal 278 M€, dobiček iz rednega poslovanja pred oslabitvami in rezervacijami (–95,7 M€) je bil +25,8 M€, oslabitve so kumulativno znašale 848 M€. Iz objavljenih podatkov za leti 2012 in 2013 ter izjav predsednika uprave NKBM je izgubo mogoče oceniti (–66,9 M€). Izguba bi do 18. 12. 2013 lahko dosegla –90 M€. Za leto 2014 je predsednik uprave napovedal dobiček po odpisih in rezervacijah, kar pomeni, da bi bila dodatna izguba v letu 2013 pokrita z dobičkoma v letih 2014–2015. S stresnimi testi prerokovane celotne izgube 1 947 M€ v obdobju 2013–2015 so bile nerealne in škodljive za banko, kapitalski trg, vlagatelje in državo.

Če seštejemo domnevni celotni kapital ob izbrisu (143 M€), močno podcenjeno plačilo DUTB za terjatve in zavarovanja (390 M€) ter ocenimo dobiček do 18. 12. 2013 na 33 M€, dobimo vsaj 566 M€ sredstev, ki so bila lastnina izbrisanih delničarjev. Pri tem nismo upoštevali hibridnih instrumentov, ki jih ni vpisala država (26 M€).

Iz vsega navedenega sledi, da je NKBM imela znaten pozitiven celotni kapital. Povzetek prospekta je med pravicami delničarjev posebej navajal pravico do ustreznega dela razdelitve preostalega premoženja v primeru stečaja ali likvidacije banke. Tudi novela zakona o bančništvu določa, da delničar zaradi prenehanja ne sme utrpeti večjih izgub, kot bi jih utrpel v primeru stečaja. Delničarji so bili izbrisani v nasprotju s 33. čl. Ustave Republike Slovenije in 1. čl. protokola št. 1 h Konvenciji o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Izbrisani delničarji so zahtevali bilanco na dan izbrisa, prevrednotenje dokapitalizacij in deleža države, vrnitev delnic ter udeležbo na morebitnem dobičku pri prodaji tveganih terjatev DUTB, vse na osnovi dejansko vplačanih vložkov s prištetimi obrestmi in odštetimi dividendami; obrestna mera naj bi bila enaka, kot je bila za coco-obveznice države. Niso pristali na cene, zmanipulirane z inflacijo delnic od 23 milijonov na 323 milijonov (13,8-kratnik) v letih 2008–2013.

Dr. France Arhar, brez dvoma naš najbolj izkušen bančnik, ki je kot guverner Banke Slovenije nadvse uspešno reševal prvo bančno krizo po osamosvojitvi, vodil banko Unicredit skozi krizo brez izgub in odpisov ter sedaj vodi Združenje bank Slovenije, ni razumel, zakaj oblast v Sloveniji tako hiti z novelo zakona o bančništvu, saj je EK priporočala zaostritev glede delnic in podrejenih obveznic po 1. 1. 2018. »Tu gre tudi za vprašanje vrednosti zaupanja. Tega se ne da kupiti, moraš si ga zaslužiti« je

opozoril. Kljub vetu Državnega sveta je Državni zbor kot prvi v EU udejanil priporočila EK iz *Sporočila*. Vlada in mediji že nekaj let pišejo samo o obnavljanju zaupanja tujih vlagateljev, za domače se ne zmenijo.

EK je sanacijo bank ter s tem okrevanje gospodarstva in zmanjšanje brezposelnosti zavirala več kot pol leta, čeprav bi lahko dovolila potrebno dokapitalizacijo in po potrebi kasneje še morebitno nujno razliko. Zakaj? »Da bi Slovenija postala takšna lepa mala donosna kolonija kot je večina novih članic EU« je menil Golob. In dalje: »Slovenski finančni sistem je bil edini med novimi članicami EU, kjer podružnice tujih finančnih institucij niso dosegle omembe vrednega tržnega deleža, bil je edini v pretežni nacionalni lasti (tako kot v večini držav zahodne Evrope). Zakaj zahodne države ne dovolijo večinske (tuje) lastnine finančnega sektorja? Zato ker v trenutku, ko izgubiš kontrolo nad lastnim finančnim sektorjem, izgubiš gospodarsko suverenost, kontrolo nad reinvestiranjem prihrankov prebivalstva in akumulacije gospodarstva.« Brez gospodarske suverenosti ni politične in ne kulturne (npr. jezikovne) samostojnosti.

Na seminarju Amnesty International (AI) so prvemu sekretarju AI Slovenija pred 26 leti napovedali, da »se bo v državi zgodil veliki rop«. Po opravljenih stresnih testih so mednarodnemu kapitalu znane vse skrivnosti slovenskih bank in njihovih komitentov, po razlastitvi delničarjev so mu vrata razprodaje odprta. V pogodbi, ki jo je morala Banka Slovenije podpisati v časovni stiski, brez razpisa, na podlagi zakona o javnem naročanju na področju obrambe in varnosti, piše, da lahko podjetje Oliver Wyman (v lasti firme Marsh & McLennan s sedežem v davčni oazi na Bermudih, kjer je končalo plačilo za stresne teste) hkrati svetuje različnim strankam, vključno tistim s potencialno različnimi interesi.

Dodajmo še informacijo, da se veliko strokovnjakov ne strinja z opravljanjem stresnih testov v času krize. Treba jih je izvesti v dobrih časih, trdi Sony Kapoor, direktor inštituta Re-Define. V slabih časih zelo verjetno pride do panike in dviga obrestnih mer za kredite; to pa udari zlasti mala in srednja podjetja, ker so večinoma odvisna od ene same banke. Prejšnje panike ni umiril dogovor o ustanovitvi bančne unije poleti 2012, ampak zagotovilo predsednika Evropske centralne banke (ECB) Maria Draghija, da bo ECB naredila vse, da reši evro. Nekatere večje države so pregled bank v letu 2013 zavrnilo in ECB jih je prestavila na leto 2014. Zakaj ravno naša vlada ni počakala na pregled bank v letu 2014 in prihranila 31 M€ za precenjeni pregled v letu 2013?

Ugotovljeno je bilo, da je Banka Slovenije uporabila za ocenjevanje premoženja bank navidezne likvidacijske vrednosti (tretjino resnične takratne vrednosti med krizo) tudi za **zavarovanja**, čeprav banke niso bile v stečaju in so imele pozitiven kapital, zavarovanja pa so bila odlična⁸. Za primer navajamo delnice Letrike, ki so bile zastavljene za kredit Celjske borzne hiše (v stečaju). NKBM jih je morala prenesti na DUTB po 10,5 € za delnico (ko so jih na borzi kupovali po 33 €) – ceno je določila EK; DUTB jih je čez pol leta prodala nemškemu Mahleju po šestkrat višji ceni (67,1 €) in z 9 M€ 'dobička'. Dolg CBH je bil 7,5 M€, kredit je bil torej ustrezno zavarovan.

4. Mehanizem odtujevanja zasebne bančne lastnine

Podoben je primer Pivovarne Laško. Za njeno delnico je DUTB v času, ko je bila Pivovarna še lastnica Mercatorja in Radenske, banki plačal 4 €. Država je na zahtevo EK iz NKBM prenesla po tej močno znižani ceni na DUTB nad 2 milijona delnic Pivovarne. Manj kot dve leti pozneje jo je DUTB družbi Heineken prodal po več kot šestkrat višji ceni (25,6 €) z dobrimi 41 M€ 'dobička'. Če k temu prištejemo še prodajo 6,82 % delnic Radenske češkemu Kofolu po 13,6 €, pri tem je DUTB ustvarila 4,7 M€ 'dobička', dobimo skupaj 46 M€ 'dobička'. Ta dobiček je bil z razvrednotenjem zavarovanj za slabe terjatve Šrotovega Centra Naložbe d. d. v stečaju preko bank odtujen domačim lastnikom kapitala (delnic in podrejenih obveznic).

⁸ Pripombe in predlogi k Predlogu priporočila o vlogi Banke Slovenije pri dokapitalizaciji bank in izbrisu manjšinskih delničarjev in imetnikov podrejenih obveznic, VZMD, 9. 3. 2015.

Skupaj je bilo NKBM in izbranim delničarjem zgolj s tema prodajama odtujenih 55 M€, s prodajo ACH 20 M€ in s prodajo paketa Autocommerca, Polzele, Elana in Adrie Airways 25 M€ itd. DUTB je podcenjeno premoženje v letu 2014 prodajala in tako ustvarila 312 M€ prilivov, v prvem polletju 2015 pa 174 M€. V letih 2016 in 2017 naj bi prilivi znašali 323 M€ oz. 511 M€. Donos na kapital je v letu 2014 kljub visokim plačam, pogodbam in nakazilom v tujino ter vse večjemu številu zaposlenih dosegel 21,9 %, dobiček je znašal 35 M€. Če so zavarovanje za kredit, ki je vredno 100 enot, kupili za 30 enot in ga potem prodali za 60 enot, so dosegli 100 % dobiček. Če so pa ga prodali po šestkratni ceni, kot so delnice Letrike in Pivovarne Laško, so imeli celo 500 % dobiček.

Kolikor nam je znano, doslej ni nihče zanikal zapisa ekonomistov dr. Igorja Mastena in dr. Jožeta P. Damjana, da so najeti študenti v stresnih testih z metodo ocenjevanja iz mimo vozečega avtomobila v enem od primerov sosesko 160 novo zgrajenih stanovanj na slovenski obali ocenili na 600 k€ (tisoč evrov) oziroma 3 750 € za vsako stanovanje. In za to smo plačali 31 M€ (Španci so za 80-krat večji bančni sistem plačali enako vsoto). NKBM je plačala polovico svojega pregleda, okoli 2 M€. Zbiranja ponudb ni bilo, uporabili so zakonodajo zakona o obrambi. Žvižgač iz NKBM je potrdil pristransko ocenjevanje zastavljenega premoženja in ugotovil: «Zdaj to premoženje plenijo tujci preko DUTB, ki jim naše hipoteke pod ceno prodaja, ter bodoči bančni lastniki, za katere so pripravili teren, kako poceni kupiti preveč kapitalizirane banke. Banka Slovenije je vodila celo kolo in dirigirala temu orkestru. Mi pa lovimo male lopove.»

Mehanizem spornega vrednotenja z izničenjem kapitala družb je lepo opisal prof. dr. Maks Tajnikar iz Ekonomske fakultete v Ljubljani na primeru Adrie Airways iz leta 2011⁹, ko so revizorji »nenadoma zahtevali, da so letala, čisto nove zgradbe in drugo premoženje vrednoteni po likvidacijski vrednosti, ki je bila le tretjina tedanje knjižne vrednosti, čeprav letala še danes letijo, stavba je še danes lepa in podjetje ni bilo pred stečajem. S takim vrednotenjem je podjetje nenadoma čez noč 'izgubilo' za skoraj 40 M€ premoženja, ki se stvarno seveda ni čisto nič spremenilo. S tem je izginil trajni kapital, postalo je insolventno, pred stečajem in je zahtevalo dokapitalizacijo.« Nastalo je 40 M€ izgube! Tako je bilo vrednotenih še 5 drugih podjetij iz spiska 15 za prodajo tujcem: Adria Airways Tehnika, Unior, Elan, Paloma in Aero¹⁰; cenilec je bil eden od osrednjih zaslužkarjev slovenske privatizacije, ljubljanska družba P&S Capital, povezana z znanim P&S East Growth v Luksemburgu.

Bruseljski Inštitut Bruegel je objavil rezultate primerjalne analize, po katerih je Slovenija dala slabi banki največji, 71 % diskont (popust) od 15 slabih bank v 13 državah.¹¹ Slovenska slaba banka je za terjatve plačala samo 29 % – razlika je bila odtujena bankam in njihovim lastnikom. Bruegel navaja, da so diskonte zahtevale slabe banke, ki so pretežno v zasebnih rokah. Tiste, ki so v državnih (kot slovenska), so prenašale slabe terjatve po knjigovodskih cenah, brez diskontov, ali pa prenosov sploh ni bilo; izjema je bila le Nizozemska slaba banka s 37 % diskontom, ki pa ga je banka delničarjem že vrnila. Evropske države se zavedajo izrednega pomena domačih vlagateljev, vzajemnih skladov in kapitalskega trga (borze). Slovenske oblasti se zavedajo samo pomena hranilnih vlog.

Izbrisane delnice in obveznice so zahtevale odpise kapitala v številnih podjetjih in s tem dodatno nižanje njihovih vrednosti ter so tako povečale število stečajev. Za mnoga leta je uničeno zaupanje vlagateljev v slovensko državo in njene banke. Udarec je veliko številčnejši in usodnejši, kot je bil na Cipru, kjer so 47,5 % vrednosti bančnih depozitov nad sto tisoč evrov, večinoma v lasti tujih vlagateljev, pretvorili v delnice in z njimi dokapitalizirali Cipersko banko. Nobena od kriznih držav (Portugalska, Irska, Italija, Grčija, Španija) ni uničila premoženja malih vlagateljev. Celo v začetku aprila 2015, ko je EK dovolila državno pomoč Republike Irske banki Permanent TSB, delnic niso izbrisali, čeprav jo je država dokapitalizirala iz proračuna in je EK dala dovoljenje za državno pomoč

⁹ Maks Tajnikar, Preganjava privatizacije, Delo, sobotna priloga, 21. 2. 2015, str. 14.

¹⁰ Vasja Jager, Državne firme za kikiriki, Večer, 9. 3. 2015.

¹¹ C. Gandrud, M. Hallerberg, Bad Banks in the EU: the Impact of Eurostat Rules, Bruegel Working Paper 2014/15, December 2014.

leto in pol pozneje kot pri naših bankah. Jože Mencinger je zapisal: »Podržavljenje naj bi nam 'vsilila' EK, potem ko so druge banke reševali z denarjem davkoplačevalcev. Ko so v jedru evro-območja svoje banke rešili na ustaljen način, so se domislili, da bi banke v provincah reševali drugače – tako, da bi premoženje najprej izgubili lastniki in izbrani upniki, rešene banke in podjetja v slabi aktivni pa bi nato 'privatizirali'.«

Nobena od držav EU ni razlastila tistih, ki so v preteklosti vlagali v banke in tega tudi v prihodnosti ne bodo delali, saj bi si s tem uničili svoj bodoči gospodarski razvoj. Anglija, Francija, Italija in Nemčija, katerih banke so se z obljubljenimi visokimi donosi 'zakreditirale' v Grčiji za 320 G€, niso niti pomislile na to, da bi ustanovile slabo banko ter razlastnile lastnike delnic in podrejenih obveznic v teh bankah. V grški zgodbi dejansko ni šlo za nič drugega kot za reševanje nemških in francoskih bank ter IMF. TIMF, ECB in EK je pripravila reprogram poplačila dolgov, s katerim so grške dolgove do nemških in francoskih bank zamenjali z dolgom do evrskih držav (tudi Slovenije, v višini nad 3 % bruto domačega proizvoda) in institucij trojke.

Za uničenje slovenskih bank so odgovorne zadnje tri vlade:

- Janševa, ki je sprejela zakon (ZUKSB) in v njem razlastitev pred *Sporočilom* EK.
- Bratuškina, ki ni mogla poklicati predsednika EK Barrosa in ga prepričati, da tako ne gre delati, je pa obljubila razprodajo 15 podjetij z NKBM vred. Sprejela spremembe zakona o bančništvu, dovolila likvidacijsko vrednotenje terjatev, zavarovanj zanje in celo lastnih obveznic v lasti bank, razlastila imetnike delnic in podrejenih obveznic ter pristala na ukrepe za nižjo konkurenčnost naših bank, znižanje njihove vrednosti in odliv komitentov v podružnice tujih bank.
- Cerarjeva, ki je po izletih v Bruselj pozabila na predvolilne obljube in izdala svoje volivce ter prodala NKBM za petino njene vrednosti, čeprav je vedela za hipotetično likvidacijsko vrednotenje bank in Adrie Airways ter za argumente uporne Gorenjske banke.

Največja krivda seveda zadene vlado Bratuškove in Banko Slovenije, ki sta izvedli izbris delnic in podrejenih obveznic. Bančni sistem je vsa leta deloval proti odlivu bančnih depozitov na kapitalni trg tako, da je npr. pomagal uničiti vzajemne sklade Proficia Dadas, kar se mu je kot bumerang vrnilo s podvojeno finančno krizo. Razlastitev delničarjev in imetnikov podrejenih obveznic bo zavirala razvoj kapitalnega trga in s tem vzdrževala velik finančni vzvod, ki bo ob prvi naslednji krizi ponovno prizadel bančni sistem in gospodarstvo. Vlade in Banka Slovenije ne služijo interesom svojega naroda, temveč interesom velikega kapitala iz razvitih držav EU in ZDA. Ponavlja se dogajanje iz druge svetovne vojne, samo da nas namesto s topovi uničujejo s škodljivimi zahtevami evropskih inštitucij in prevzemi po razprodajnih cenah – pri tem jim pomagajo domači kolaboranti.

Kdo je torej kriv, da ni kreditov? EK je uspela z uničujočimi 16 krovnimi zahtevami, podpisanimi 13. 12. 2013:

- znižanje bilančne vsote do konca leta 2017 – NKBM za 30 %, NLB za 50 %,
- zaostrovanje modela tveganj in kreditnega procesa – upad kreditov,
- postopno zviševanje čiste donosnosti kapitala na 8 % leta 2015, 9 % leta 2016 in 10 % leta 2017,
- prodaja hčerinskih bank v tujini (likvidacija dunajske Adrie, srbske KBM v NKBM, v NLB pa švicarske Interfinanz), hčerinskih podjetij (lizingi, vzajemni in pokojninski skladi) ter deležev v zavarovalnicah,
- zaprtje poslovalnic – v NKBM 22 od 80, v NLB za tretjino,
- zmanjševanje stroškov in odpuščanje zaposlenih.

Oktober 2015 so krediti bank nefinančnim družbam (realnemu delu gospodarstva) znašali le še 10.3 G€ oz. 11 G€ ali 51% manj kot julija 2010, ko je Banka Slovenije začela omejevalno kreditno politiko. Od septembra do oktobra 2015 so ti krediti upadli za 105 M€ (za 1 %) – torej se še naprej zmanjšujejo.

Zaradi projekta »sanacije bank« v letu 2013 se je slovenski javni dolg povečal za 3,5 G€ bolj, kot bi ustrezalo javnofinančnemu primanjkljaju (konsolidirane bilance) v tem letu. Del sredstev za dokapitalizacijo 4,8 G€ je bil torej prenesen iz obstoječih depozitov države v bančnem sistemu (zadolžitev v času krize). Za servisiranje 4,8 G€ najetega kredita ob 4 % obrestni meri država letno plačuje 192 M€/a (letno) obresti, za servisiranje 3,5 G€ dolga pa letno plačuje 140 M€/a obresti. To so zneski, ki močno povečujejo strukturni javnofinančni primanjkljaj in ustvarjajo pritisk na krčenje razvojne (kultura, šolstvo, znanost, industrijska politika), socialne, varnostne in obrambne politike.¹²

Projekt »sanacije« bank v letu 2013 je povzročil tudi neto odliv kapitala iz Slovenije in s tem upočasnil okrevanja našega gospodarstva, v tem okviru pa povzročil zlasti stagnacijo (ob nihanju) investicij v osnovna sredstva ter počasnejšo rast zaposlovanja od možne (glede na gospodarsko rast, povezano s povečevanjem izvoza). 30. septembra 2013 so poslovne banke v Sloveniji dolgovale tujini 2,2 G€ več kot so si od nje izposodile, 30. septembra 2015 pa so terjatve poslovnih bank iz Slovenije za 1,5 G€ presegale njihove obveznosti do tujine. Odliv kapitala v višini 3,5 G€ predstavlja dobre 9 % našega BDP.

Na ta način je EK dosegla:

- neposredno pomoč tujim bankam v Sloveniji (ta je pa očitno dovoljena?!),
- znižanje cene državnim bankam, zlasti še pod pritiskom obvezne prodaje v določenem roku, npr. NKBM do konca 2016,
- naše gospodarstvo je postalo nekonkurenčno in bo za malo ceno naprodaj.

Kako sta vlada Bratušek/Čufer in BS lahko podpisala tako škodljive pogoje, ne da bi od EU dobila kakšno pomoč, ter uničili lastni bančni sistem in kapitalski trg hkrati, oboje v interesu tujega kapitala iz ZDA in velikih držav zahodnega dela EU? Vlade in BS so poslušale uradnike EK in neuke slovenske ekonomiste ter v polovično zasebnih bankah:

- sprejele uničujoče zahteve EK, podprli uničujoča načela v ZUKSB in ustanovili DUTB,
- brez potrjene strategije o upravljanju naložb in v kratkih rokih sredi krize obljubile prodajo 15 državnih podjetij, kar pomeni ceneno razprodajo državnega premoženja,
- pristale na to, da lahko pooblaščenec EK proda državno banko kupcu za ceno po svojem preudarku, če je država ne proda (v primeru NKBM dejansko podari) v obljubljenem roku,
- predlagale oz. pristale na zniževanje bilančnih vsot, zapiranje hčerinskih podjetij, zviševanje obrestnih mer za kredite, oženje poslovne dejavnosti in geografske razširjenosti bank,
- skupaj z guvernerjem BS naročile oz. dovolile poneverjanje uradnih listin pri ocenjevanju sredstev državnih bank ter izbrisu njihovih delnic in podrejenih obveznic.

Februarja 2015 so bila v Finanah objavljena pričevanja 'žvižgača' iz Banke Slovenije, ki je trdil: „Najhujši so izračuni kapitala, s katerimi se utemeljuje izbris. Naši se tega lotevajo po bližnjicah – z lažmi in potvorbami!“ Na primeru NLB je povedal, da je bil po mednarodnih vrednotenjih družbe Roland Berger kapital banke poleti 2013 pozitiven. Enako je za vse sanirane banke trdil tudi direktor Združenja bank Slovenije, dr. France Arhar. Ob pozitivnem kapitalu seveda ne bi smeli brisati delnic in podrejenih obveznic. Ker pa je ministrstvo za finance med tem Bruslju obljubilo, da bodo delnice in podrejene obveznice izbrisane, so naročili novo vrednotenje, tokrat pri družbah Deloitte Svetovanje in Ernst & Young Svetovanje, ki pri tem nista uporabljali mednarodnih računovodskih standardov, zato sta lahko izvedli veliko razvrednotenje **zavarovanj** za kredite pred njihovim prenosom na DUTB. In potem je izvršni direktor Deloitte Svetovanje Janez Škrubej postal prvi izvršni direktor DUTB – konflikt interesov!

¹² France Križanič, Zakaj je potrebna revizija 'sanacije bank' 2013?, eDnevnik, 7. 12. 2015. Dostop 2015-12-27: <http://www.ednevnik.si/mehanikaleban/191841/POLITIKA+OKRADLA+DAVKOPLA%C4%8CEVALCE+V+SPREGI+Z+BANKIRJI+!.html>

Razkritju anonimnega uslužbenca Banka Slovenije so sledile izredne seje Komisije Državnega zbora za nadzor javnih financ, Odbora za finance in monetarno politiko in Državnega zbora. Poslanci so marca 2015 izglasovali priporočilo, naj BS Državnemu zboru podrobno predstavi metodologijo, uporabljeno za izvedbo skrbnega pregleda in ukrepov za sanacijo bank v letu 2013 ter odgovori na vprašanja:

- Ali je bila dokapitalizacija bank preobilna?
- Ali je bilo *Sporočilo* EK o pravih državne pomoči bankam zavezujoče?
- Zakaj so bile pri stresnih testih upoštevane starejše gospodarske napovedi?
- Ali so bili rezultati stresnih testov prirejeni tako, da je bil izbris delničarjev in podrejenih obveznic nujen?

Junija 2015 so Finance objavile dotlej prikrito izjavo Ernst & Young Svetovanje (EY) o neprevzemanju odgovornosti za strogo zaupne rezultate cenitev posojil, ki jih je od njega zahtevala Banka Slovenije:

- namen, obseg in rezultati pregleda poslovanja se razlikujejo od namena, obsega in rezultatov revizijskih pregledov,
- EY ne zagotavlja revizijskega mnenja v skladu z mednarodnimi računovodskimi standardi,
- EY ne prevzema nobene odgovornosti ali obveznosti za predstavljene rezultate,
- rezultati so lahko zavajajoči glede na celotno dejansko stanje in bi bili lahko drugačni, če bi v vzorec zajeli druge podatke,
- EY ne prevzema nobene odgovornosti za izgube, ki bi jih rezultati lahko povzročili tretjim osebam.

Če ponovimo – država je:

- prevarala male delničarje s *Povzetkom prospekta*, ki ni odražal dejanskega stanja v banki,
- ves čas je politično kadrovala in nadzorovala banko,
- kršila je zakonodajo o prevzemih pri večinskem deležu v banki,
- lomastila je po banki in borznem trgu ter odganjala domače in tuje vlagatelje,
- ni se odzivala na zahteve vodstva NKBM po pravočasni in zadostni dokapitalizaciji banke,
- delničarje je z nepošteno dokapitalizacijo (prepoved vplačil za druge lastnike banke, izredno nizka cena ogromnega števila novih delnic) ogoljufala,
- sprejela je novelo zakona o bankah in z njo ponovno uvedla ukrepa komunističnega prava – izrednih razmer in nacionalizacije premoženja,
- izbrisala je male delničarje, čeprav je bila kapitalska ustreznost banke z 8,4 % v mejah dopustnosti Evropske centralne banke (vsaj 9 %, v krizi 6 %).

5. Razvoj kapitalskega trga

Zadnja finančna kriza je nazorno pokazala, kaj se zgodi, če podjetje ali cela država nimata dovolj lastniškega kapitala (delnic in obveznic) – celo v socializmu so podjetja imela 'poslovni sklad'. V takem primeru so podjetja in država prisiljeni jemati kredite (se zadolževati) za investicije in obratna sredstva. Razmerje med dolgom in lastniškim kapitalom naj bi bilo 1, v skrajnem primeru največ 2 (Pivovarna Laško je npr. imela to razmerje nad 5). Če je višje, pride do 'finančnega vzvoda', ki v kriznih razmerah povzroči nezmožnost odplačevanja glavnice in pogosto celo obresti. Lastniški kapital je torej nujen. Podjetje v primeru potrebe (investicij, širitve trga, krize) razpiše nove delnice ali obveznice in na ta način dobi pomemben del sredstev, ki jih bančni krediti dopolnjujejo, ne morejo jih pa nadomestiti ('kreditizem' namesto kapitalizma). Ker teh osnovnih ekonomskih zakonitosti (tudi 'zdrave kmečke pameti') niso spoštovali, je s prekomernim zadolževanjem podjetij, bank in države prišlo do prekomerne krize in njenih posledic, propadanja podjetij in posledično do razprodaje državnega premoženja. ZDA in Velika Britanija, ki imata trg kapitala visoko razvit, sta zelo hitro premostili krizo, EU je bila bistveno počasnejša, Slovenija pa izredno prizadeta.

Dolgove je potrebno vračati in nanje plačevati obresti; lastniškega kapitala ni potrebno vračati, dividende so navadno nižje od obrestne mere in v času krize lahko izostanejo. Podjetja zadržani

dobiček ponovno investirajo in s tem omogočajo širitev dejavnosti, rast dodane vrednosti in večjo donosnost kapitala. Naše oblasti si s podporo ministrov za finance v zadnjih letih dajo izplačati celotne dobičke podjetij (npr. Letališče Brnik, Zavarovalnica Triglav) in potem z izgovorom, da imajo podjetja premalo sredstev za širitev, predlagajo prodajo tujcem (na domači kapital pri tem sploh ne pomislijo). Govorijo, da bi bilo bolje podjetja prodati in izkupiček vložiti v banke, čeprav so letne obrestne mere za triletno depozite v bankah okoli 1 %, donos na kapital najboljših sto podjetij v Sloveniji pa 4,63 % – in to pri obrestnih merah, ki so pri posojilih podjetjem za najmanj 2 %, pogosto pa tudi za 6 % višje od obresti v tujini! Lastniki si z obrestmi znižanih dobičkov ne bi smeli izplačati, njihov 'dobiček' naj bi se izražal v rasti vrednosti delnic kot posledice razvoja podjetja in medletnega investiranja, glejte npr. delovanje Krke.

Podjetja v razvitih državah našo državno politiko z veseljem sprejemajo in jo z lobiranjem v Bruslju in Frankfurtu celo izrecno zahtevajo, ker na ta način povečujejo svoje dobičke in možnosti razvoja na račun Slovenije. Država pri tem razmišlja kratkoročno, ne upošteva odpuščanja zaposlenih (npr. v primeru Heliosa, Pivovarni Laško), od katerih potem ne dobiva več dajatev za tri blagajne (proračunsko, zdravstveno in pokojninsko), jim pa plačuje nadomestila za brezposelnost. Ne razmišlja o znižanju prihodkov in dobičkov dobaviteljev (npr. po prodaji Mercatorja). Manj je za naše državljanke tudi delovnih mest z visokimi plačami. Novi lastniki večinoma ukinejo oz. prenesejo razvoj in raziskave, financiranje in tuje podružnice na centralo v svoji državi. Donacije in sponzorstva za šport, kulturo ipd. se zelo znižajo. Tuji lastniki po nekaj letih vlaganj močno povečajo izplačilo dividend in s tem povzročajo negativno plačilno bilanco države, kar siromaši prebivalstvo.

Slovenija je že pred osamosvojitvijo ustanovila (Ljubljansko) borzo. Po osamosvojitvi se je začel razvijati trg kapitala, izdane so bile prve delnice, ki so pomagale pri širitvi podjetij (npr. Lek, Mladinska knjiga Založba, Terme Čatež) ter ustanavljanju novih podjetij in bank (npr. SKB, Salus, Probanka, Hipotekarna banka Brežice). Nastajati so začeli investicijski skladi (Kmečka družba, Ljubljanska banka, Nika, Dadas). Zunanje lastništvo ni ustrezalo nekaterim direktorjem podjetij in tujim družbam, ki so se želeli polastiti delniških družb. Tudi bankam odlivi sredstev iz depozitov v delnice in obveznice niso bili všeč. Od države (vlade, Agencije za trg vrednostnih papirjev, Banke Slovenije) so zahtevali upočasnitev razvoja trga. Spodbudili so propadanje vzajemnih skladov (Proficia Dadas, Nika), ki sta mu sledila padec cen delnic na kapitalskem trgu in odprta pot za menedžerske prevzeme. Uničevanje kapitalskega trga, zlasti malih, nepoučenih delničarjev se je zaostri v krizi, ko so propadli veliki vzajemni skladi (Zvon I in II s 70.000 vlagatelji, NFD) ter so bile izbrisane delnice in podrejene obveznice šestih bank z nad 100.000 vlagatelji, v širšem pomenu (preko vzajemnih in pokojninskih skladov, zavarovalnic in podjetij) pa četrtna prebivalstva, 500 000 državljanov. Slovenski kapitalski trg je bil namenjen samo še privatizaciji podjetij, novih izdaj delnic ni bilo več, izdaje obveznic (razen državnih) so bile redke.

Ker se ni razvil oz. je propadel normalen kapitalski trg in ni bilo več novih izdaj delnic, so nastale težave pri financiranju podjetij z lastniškim kapitalom. Vzajemni skladi (2,5 G€, zavarovalnice (5 G€) in posamezniki so svoj kapital prenesli v tujino, kjer financirajo nova delovna mesta. Slovenci imamo v vzajemnih skladih samo 5 % BDP (bruto domačega proizvoda (v depozitih pa 57 %), Nemci jih imajo 40 % (v depozitih 114 %), v ZDA pa 78 % (v depozitih 81 %).¹³ Podjetja so izpad nadomeščala z vse večjim deležem kreditov, dokler ni prišlo do krize. Banke sedaj nočejo posojati podjetjem, ki imajo premalo lastnega kapitala. V privatizacijskih procesih lahko sodeluje le tuji kapital. Iz tega žal sledi: »privatizacija je prodaja tujcem, vsiljena privatizacija pa je razprodaja tujcem«.

V podjetjih potrebujejo investicijski kapital, ki ga zagotavljajo vzajemni in pokojninski skladi, mali vlagatelji, zaposleni in zadruženiki (člani kooperativ), sodelujoči na kapitalskem trgu. Ta trg je država uničila z razlastnitvenjem malih in velikih vlagateljev. Velika ovira za resen korak v tej smeri ni pomanjkanje denarja, pač pa pomanjkanje zaupanja v domači kapitalski trg ter v državo kot

¹³ D. Malerič, Nauk tradicije: združeno premoženje, razpršene naložbe, Optimum, marec 2015, 6–7, KD Skladi.

pomembnega (so)lastnika in regulatorja trga. Pri prednostnih nalogah Vlade v letu 2015 je očitno zanašanje na tuje lastnike, o domačih vlagateljih ni niti besede. Dejansko pa bi bilo treba normalizirati trg vrednostnih papirjev s primarnimi izdajami delnic in vrnitvijo neupravičeno odveztega premoženja lastnikom delnic in podrejenih obveznic. Pred prodajo bank bi bilo to uresničljivo brez dodatnega zadolževanja države – enostavno bi jim vrnilo delnice in podrejene obveznice v vrednosti vplačil.

6. Uničenje kapitalskega trga

Državna politika do kapitalskega trga in domačih vlagateljev na njem je bila katastrofalna. Začela se je z razlastitvijo, poddržavljenjem in privatizacijo samoupravnih podjetij. Tako so na hitro temeljito spremenili sistem kadrovanja vodilnih in nadzorovanja. Namesto zaposlenih, ki so poznali podjetje in kupce, so vodilne kadre in nadzornike začeli nastavljeni politiki. S tem so odprli vrata nestrokovnosti, korupciji in prisvajanju nekdanje družbene lastnine. Na drugi strani so iz samoupravljavcev in lastnikov podjetij napravili 'mezdne' delavce, ki se niso (bili) več pripravljene odreči zaslužku v času krize. Posledica teh ukrepov je bilo množično propadanje podjetij s stečaji in likvidacijami ter uničevanje uveljavljenih slovenskih blagovnih znamk.

Leta 1996 je sledilo uničenje vzajemnih skladov Proficia Dadas, kar je zaustavilo množično vlaganje sredstev v delnice podjetij in bank preko borze. Državni svet je ugotovil, da je v tem primeru prišlo do nepravilnosti pri delovanju Agencije za trg vrednostnih papirjev in z njimi seznanil državno tožilstvo, ki pa ni reagiralo. Do takrat uspešno financiranje podjetij z izdajanjem novih delnic in obveznic na borzi se je ustavilo, podjetja so se začela zadolževati namesto dokapitalizacij. Država vsakih nekaj let razglasi nekakšne izredne razmere in potem uniči investicijske družbe, vzajemne sklade in sredstva malih vlagateljev. Uničevanje pravno podpre pravosodni sistem. Delnic potem noče kupovati, vsi se jih skušajo znebiti in cene strmoglavijo. Zavarovanja za posojila ne ustrezajo več in podjetja propadajo. In tako miselnost so imele vse naše vlade, tudi sedanja. Posledica uničevanja naložb je beg slovenskega kapitala v tujino in v tuje banke ter s tem ustvarjanje novih delovnih mest v drugih državah, ne v Sloveniji. Ko so vsi svetovni indeksi že davno presegle vrednosti, ki so jih imeli pred krizo, je slovenski dosegel komaj četrtno vrednosti iz leta 2007.

18. decembra 2013 je Banka Slovenije izdala odločbo, s katero je izbrisala delnice 96 769 delničarjev NKBM, 1 992 delničarjev NLB, 1 057 delničarjev Abanke, 587 delničarjev Probanke ter 55 delničarjev Factor banke. Pri tem se je sklicevala za zahteve EK in njeno *Sporočilo* (o uporabi pravil o državni pomoči za podporne ukrepe v korist bank v okviru finančne krize), objavljeno 30. julija 2013 in veljavno od 1. avgusta 2013 dalje³¹. Delničarji in podrejeni upniki ob nakupu delnic oz. obveznic niso bili obveščeni, da jim država vložke lahko zapleni. Kdo bi kupil delnice, če bi vedel, da mu jih država lahko vzame? Delovanje zakona za nazaj, v pridobljene pravice, je bilo v nasprotju z Ustavo RS. V Vseslovenskem združenju malih delničarjev (VZMD) so že pred spremembo Zakona o bančništvu opozarjali na retroaktivnost predloga.

Sporočilo EK v točki 45 posebej opozarja, da je izvzetje zahtev iz točk 34 in 44 mogoče, kadar bi izvajanje takih ukrepov ogrozilo finančno stabilnost ali povzročilo nesorazmerne ukrepe. Sesutje že tako šibkega kapitalskega trga države je prav gotovo zmanjšalo finančno stabilnost Slovenije. *Sporočilo* v točkah 35.b in 41 piše o prostovoljni pretvorbi podrejenih dolžniških instrumentov v lastniški kapital, ne pa o njihovi nacionalizaciji, vendar ga država ni upoštevala. V točki 46 piše, da podrejeni upniki ne bi smeli prejeti manj, kot bi bil njihov instrument vreden, če državna pomoč ne bi bila dodeljena, kar je povzeto tudi v noveli Zakona o bančništvu. Vlado je oktobra 2013 na to opozorila tudi Evropska centralna banka v svojem mnenju o ukrepih. Vendar se tega niso držali oz. so ponaredili listine in v bankah prikazali izgube. VZMD je želelo pridobiti bilance NKBM pred izbrisom delnic (18. 12. 2013), vendar jih doslej niti NKBM niti Banka Slovenije niti Ministrstvo za finance niso objavili in jih tudi na izrecno željo niso posredovali. Še več, izbrisani delničarji niso dobili niti odločbe

ni pouka o pritožbi, kar so dobili celo tisti, ki jim je komunistična oblast nacionalizirala premoženje po 2. Svetovni vojni.

Vlada se izgovarja, da je junija 2013, torej pred objavo *Sporočila* EK, NKBM sama dala pobudo za izvedbo ukrepov. V točki 90 *Sporočila* piše, da bodo dotedanje priglasitve pregledane glede na merila, ki so se uporabljala v času prijave. Pri tem bi se država lahko sklicevala na 4. točko Priporočil Sveta EU iz maja 2013, ki piše o pregledu kakovosti aktive naših bank do konca leta 2013 in o primeru »dveh bank, ki sta že predmet postopka državne pomoči«. Poleg tega ni šlo za državno pomoč zasebni banki, temveč je bila država celo večinski lastnik. Zakaj bi bila dokapitalizacija državne lastnine državi kot lastnici prepovedana? Nasprotno, skupaj z drugimi delničarji bi se morala zanjo odločno zavzeti. Še posebej, če je bila ona tista, ki je imenovala upravo in vse člane nadzornega sveta – mali delničarji kljub prizadevanjem in predlogom niso igrali nobene vloge. *Sporočilo* v točkah 28–31 dokapitalizacijo izrecno omogoča. To so v času krize napravile tudi vse druge države EU. Pomoč je nekaj drugega kot dokapitalizacija. Naša vlada je npr. s soglasjem EU oktobra 2013 dala Renaultu, Novo mesto 22,5 M€ pomoči. Lani so znašale slovenske državne pomoči zasebnim podjetjem 420 M€. Elan mora v letu 2008 dobljeno pomoč 10 M€ vrniti – Renault, ki je v francoski državni lasti, jo lahko neovirano obdrži. V Nemčiji je v zasebni lasti le 24 % bank, vse druge so v lasti dežel ali združne – NKBM je bila vseskozi deželna banka.

Finance so 17. 3. 2014 razkrile celotno besedilo odločb o nacionalizaciji bank in kritično ocenile nekatere 'čudnosti' v njih. Naslednji dan je direktor Združenja bank Slovenije in bivši guverner Banke Slovenija, dr. France Arhar v razgovoru za Časnik Večer izpostavil številne nepravilnosti in ravnanja, na katerih je temeljil izbris delničarjev in podrejenih upnikov podržavljenih slovenskih bank. Slovenske oblastnike je obtožil, da so preveč servilni. Slovenski novinarji so postopoma odkrivali nepravilnosti, ki so jih oblasti zakrivile pri razlastitvah. Dnevnik je 19. 8. 2014 razkril podrobnosti iz tajne elektronske pošte med sekretarjem in uradniki Ministrstva za finance ter nižjimi uradniki EK, ki dokazujejo, da sta se obe strani dogovorili za izbris vseh delnic in podrejenih obveznic še preden se je začel pregled kakovosti aktive bank s stresnimi testi vred. Dopisi jasno kažejo, da so se naši uradniki zelo dobro zavedali pravne in ustavne spornosti takih posegov in nanjo neuspešno opozarjali uradnike EK. Na dan so prihajale tudi podrobnosti o prenosu močno razvrednotenih dobrih terjatev in odličnih zavarovanj na DUTB ter oškodovanja bank in njihovih lastnikov s temi prenosi.

Gibanje BDP, stopnje brezposelnosti, cen delnic, pribitkov na državne obveznice in drugih izhodišč za scenarije v stresnih testih leta 2013, ponovljenih leta 2014, so pokazali, da so bila izhodišča in scenariji nestrokovni, prirejeni za razvrednotenje slovenskih bank in ceneno razprodajo slovenskih bank in podjetij. NKBM naj bi tako pri 24,5 % kapitalski ustreznosti leta 2014 potrebovala dodatno dokapitalizacijo v višini 31 M€! To je razpolovilo nakupno ponudbo madžarske banke OPT na 150 M€, manj kot četrtno knjigovodske vrednosti NKBM. Zato je VZMD predsedniku vlade in Slovenskemu državnemu holdingu ponudil nakup NKBM za isto vsoto ob hkratni rešitvi spora o razlastitvi, vendar brez uspeha. BS je kljub temu razlastila še delničarje in lastnike podrejenih obveznic v Banki Celje.

Cerarjeva vlada je Skupino NKBM prodala za 250 M€, ko je v njej 630 M€ celotnega kapitala ter 750 M€ oslabitev in rezervacij; od teh oslabitev jih bo morda tretjina res izgubljena, 500 M€ pa bosta dobila nova lastnika. Poleg tega so v NKBM še podcenjene državne obveznice. Kupca sta si lahko takoj izplačala vso kupnino in banka nemoteno dela naprej. Država je torej NKBM s Pošto banko vred podarila tujcem. Že pred tem je NKBM morala prodati dobičkonosno Zavarovalnico Maribor. Vlada trdi, da je bila prodaja banke potrebna, ker je Slovenija to obljubila. Ni res – Portugalska, ki je za razliko od nas dobila pomoč EU, je odklonila prodajo svoje Novo Banco istemu Apollu zaradi prenizke cene, Cerar in Mramor pa nič, čeprav sodišče EU še ni odločilo, čigava je.

Neposredni lastnik NKBM je sedaj poštni predal, lani ustanovljeno podjetje Biser Bidco iz Luksemburga z nič zaposlenimi in 25 000 € ustanovitvenega kapitala – obvladuje ga Apollova družba

iz davčne oaze Kajmanski otoki, čezmorskega ozemlja Velike Britanije. Dobički NKBM se bodo odlivali v Luksemburg, tam bo ostal tudi davek na dobiček. V davčne oaze se selijo tudi druga prodana podjetja (Adria Airways, Elan, tretjina Mercatorja, MPM Engineering, tudi Paloma). Banka Slovenije je investicijskim in drugim skladom še leta 2009 odklanjala dovoljenja za nakupe naših bank ter ni sprejemala prodaj prek podružnic v davčnih oazah. Leta 1996 je država uničila vzajemne sklade Proficia Dadas, ker so imeli več kot 15 % nekaterih podjetij, sedaj 80 % lastnine ameriškega sklada Apollo ni problem. Proračun bo vse revnejši, vse manj bo sredstev za občine, šolstvo, zdravstvo, kulturo, socialo in pokojnine. »Potrebno bo« prodati še infrastrukturo (elektrogospodarstvo, Luko Koper, železnice in ceste) ter javni sektor (zdravstvo, šolstvo, domove za starostnike itd.); plačevali bomo šolnine, zdravstvene preglede in zdravila.

Sedanja vlada nadaljuje z uničevanjem slovenskega kapitala. Septembra 2015 so poslanci izglasovali predlog vlade, s katerim so 260.000 malim delničarjem ukinili registrske račune, na katerih so večinoma močno razvrednotene delnice slovenskih podjetij. Od leta 2017 bodo morali plačevati letne stroške vodenja in nadomestila za vzdrževanje stanja na trgovalnem računu pri borzno-posredniških hišah. Veliko malih vlagateljev bo vrednostne papirje prodalo ali jih odložilo na smetarski račun. Znižala se bo pravna varnost, otežena bo udeležba na skupščinah, podatki o lastnikih se bodo zameglili, dodatne finančne in socialne obremenitve bodo silovito zmanjšale število malih delničarjev, ki zaradi izgub v prejšnjih letih že tako ne vlagajo več v naša podjetja preko borze.

Država je nato nameravala odpraviti še zadnjo ugodnost za dolgoročne lastnike vrednostnih papirjev – zniževanje davka na kapitalske dobičke vsakih pet let lastništva vse do ničelne stopnje po 20 letih. Predlagala je črtanje 2. odstavka 132. Člena zakona o dohodnini, kar bi še zmanjšalo kapital podjetij. Podjetniki bi si iz družbe izplačali ves dobiček in ga ne bi več puščali v njej, da bi jim stopnja obdavčitve upadala. Posamezniki, ki so delnice kupili pred več kot 5 leti in jih niso nameravali prodati, bi jih takoj prodali, saj bi sicer morali državi plačati višjo dohodnino od morebitnega kapitalskega dobička. Slovenski borzni indeks bi ponovno upadel. Ob prvi naslednji krizi bi povečani finančni vzvod spet pokopal vrsto podjetij, osiromašil javne blagajne (proračunsko, zdravstveno in pokojninsko) in zmanjšal število delovnih mest. Posledica bi bile ponovne zahteve po zniževanju sredstev za zdravstvo, izobraževanje, raziskovanje, kulturo in socialo, podaljševanju delovne dobe in zniževanju pokojnin ter razprodaji državnega premoženja, tudi infrastrukture in javnega sektorja. Zato je to zamisel (začasno?) opustila.

Nemoč delničarjev ustreza politično nastavljenim upravam in nadzornim svetom državnih gospodarskih družb, dokler jih ne bodo zamenjali s tujimi v razprodanih, nekoč družbenih podjetjih. Tudi Gospodarska zbornica Slovenije raje lobira, naj se država še zadolžuje in zmanjšuje javni sektor, kot da bi se njeni člani podali na domači in tuje kapitalske trge. Šele s tem bi »prezadolžena in slabo vodena podjetja pretrgala popkovino z zgrešenim finančnim sistemom, ki je v tranziciji sataniziral kapitalske trge, poveličeval banke ter našemu gospodarstvu nataknil dolžniško zanko okoli vratu«, je leta 2012 zapisal ekonomist Stanislav Kovač v Financah. Nataknil jo je tudi državi, ki sedaj plačuje za okoli 800 M€ več obresti kot jih je pred krizo. Obresti kljub nizkim obrestnim meram znašajo več kot desetino proračuna in 150 M€ več kot znaša proračunski primanjkljaj, tj. razlika med proračunskimi odhodki in prihodki.

Podjetja lahko z dobički pokrivajo izgube iz prejšnjih let, na podoben način vlagatelji ne morejo pokriti izgub iz uničevanja vzajemnih skladov ter izbrisa bančnih delnic in podrejenih obveznic. »Države danes propadajo, ker njihove ekonomske institucije ne spodbujajo ljudi, da bi **varčevali, investirali in inovirali**« sta zapisala avtorja pravkar izdanega prevoda knjige *Zakaj narodi propadajo*.¹⁴ Zgodovina nas uči, pravita avtorja, da brez dobre ekonomije ni dobre politike – naša ekonomska stroka se v tem pogledu res ni izkazala. Zadnje večje dokapitalizacije prek javne prodaje delnic (IPO) so bile v Novi KBM, v letih 2007, 2008 in 2011. Vemo, kako se je končalo vlaganje več kot sto tisoč

¹⁴ Daren Acemoglu, James A. Robinson, *Zakaj narodi propadajo*, 2015, Založba UMco, Ljubljana.

domačih in tujih vlagateljev, fizičnih oseb in podjetij. Že guverner Marko Kranjec je leta 2012 javno opozoril, da se slovenska podjetja bolj kot s posojilnim krčem spopadajo s kapitalskim. Namesto, da podjetja tarnajo, kako jih banke nočejo kreditirati, bi potrebna finančna sredstva morala iskati na kapitalnem trgu. Vendar tu zadenejo na omenjene usodne izkušnje vlagateljev ter slabo poslovno okolje in upravljanje – »vse je v institucijah, političnih in ekonomskih«, trdita avtorja.

Z razlaščanjem zaposlenih in domačih vlagateljev, stečaji in razprodajo podjetij izgubljam slovenska podjetja in slovenske lastnike. Dobički se pospešeno odlivajo v tujino. Tujci prinašajo s seboj tudi svoj jezik. Prvi direktor prodanega podjetja je navadno še Slovenec, naslednji je največkrat tujec. Brali smo o vsiljevanju hrvaščine v prodanih portoroških hotelih. Manj se sliši o tem, da je v številnih podjetjih v tuji lasti pogovorni jezik angleščina ali nemščina, saj lastniki v njih nastavljajo vodje in nadzornike iz svoje države, ki slovenščine ne znajo in se jezika 'hlapcev' tudi ne nameravajo naučiti. Če hočete imeti službo pri njih, morate znati ustrezni tuji jezik, da se lahko sporazumevate. V tujino je bilo napotenih 80 000 delavcev, v Avstriji in Italiji jih dela 20 000, vsi uporabljajo tuj jezik. Z vsakim prodanim podjetjem potrebujemo manj univerzitetnih diplomantov in v državi ostaja manj sredstev za javno porabo. Brez ekonomske suverenosti ni politične in brez politične suverenosti ni kulturne, s slovenskim jezikom vred!

Slab gospodar prodaja, dober pa kupuje – kupuje, kadar so cene nizke; prodaja, kadar so cene visoke, in kupnino naloži v novo, donosnejše premoženje, je ne zapravi. Država dela ravno nasprotno. Namesto da bi s širjenjem podjetij v državni lasti bogatila ljudi, jih siromaši. Ker vladajoči nimajo izkušenj iz prakse, se hočejo čim prej znebiti državne lastnine in odgovornosti zanjo. Če je država slab gospodar, ji je potrebno vzeti tudi vse tri blagajne (proračunsko, zdravstveno in pokojninsko). Potem se seveda postavlja vprašanja, komu dati upravljanje z državo – skladom Templeton (finančni 'morski pes'), kot predlaga guverner Banke Slovenije ali Avstriji, Italiji, Madžarski – vsaki nekaj, po mejnih regijah?!

7. Razprodaja skupnega premoženja

Po poročilu EK iz leta 2013¹⁵ so podjetja v (delni) državni lasti pred uničenjem bank in kapitalnega trga zaposlovala 1/8 delovne sile in ustvarila 1/6 dodane vrednosti v gospodarstvu Slovenije. Podatki iz študije OECD¹⁶ o velikosti in sestavi podjetij v državni lasti iz leta 2011 (ko so bile banke še polovično v zasebni lasti) kažejo, da je bila Slovenija po deležu zaposlenih v njih na 10. mestu med 27 državami članicami. Na vrhu je bila Norveška (9,2 %), sledile so Estonija in Madžarska (4 %), Finska, Portugalska, Poljska, Češka, Francija in Švedska (okoli 3,5 %) in Slovenija 2,5 %. Tudi sestava naložb je bila primerljiva z ono v državah OECD: energetika 32 % pri nas in 26 % v OECD, promet in infrastruktura 27 % oziroma 19 %, banke in finančni holdingi 31 % pri nas, 24 % v državah OECD. Pošta in telekomunikacije imajo pri nas 7 % vseh zaposlenih, telekomunikacije brez pošt v državah OECD pa 3 %. Po nacionalizaciji bank v letu 2013 in prenosu zavarovanj za 'slabe' kredite (podjetij) na slabo banko se je delež povečal.

Država se je odločila in je odsvojeno premoženje sto tisoč izbrisanih lastnikov Nove KBM odtujila še pred odločanjem Ustavnega sodišča. Besedo *odtujitev* uporabljamo zato, ker je Državni zbor junija 2013 sprejel sklep o odtujitvi, ne o prodaji 15 podjetij, med katerimi je tudi NKBM. *Odtujitev* po Slovarju slovenskega knjižnega jezika pomeni »prenesti (lastninsko) pravico na drugo osebo, odsvojiti«, s podpomenom »vzeti kaj z namenom prisvojitve na skrivaj ter brez dovoljenja in vednosti lastnika«. Državni zbor je sklep sprejel pred objavo *Sporočila* EK o možni delni razlastitvi lastnikov delnic in podrejenih obveznic v saniranih bankah, na katerega se država sedaj sklicuje. Od drugih

¹⁵ ECFIN Country Focus, Slovenia, 10/3, June 2013, ISSN 1725-8375.

¹⁶ H. Christiansen, The Size and Composition of the SOE Sector in OECD Countries, OECD Corporate Governance Working Paper No. 5, Directorate for Financial and Enterprise Affairs, OECD Publishing, 2011.

delničarjev za prodajo niso pridobili soglasja in so jih očitno že takrat nameravali razlastiti. Slovenski državni holding namerava odtujiti še več podjetij in vse banke.

Vse do danes ni jasno, kako je takratna Vlada prišla do nabora 15 podjetij, prav gotovo ne po kakšnih strokovnih in politično sprejetih kriterijih, saj je te sprejela šele leta 2015. NKBM je bila že leta 2007 polovično v zasebni lasti. Kako so Vlada in poslanci ob sprejemanju sklepa o odtujitvi, junija 2013 vedeli, da bo banka čez pol leta nacionalizirana? In kako so vedeli, da bo kapital banke po jesenskem pregledu kakovosti aktive izginil, če so vsa revidirana poročila in tuje revizijske hiše potrjevale, da je kapital banke pozitiven in kapitalska ustreznost v kriznih razmerah zadostna? Očitno sta Vlada in EK že od leta 2012 načrtovali decembra 2013 izpeljano manipulativno izničenje sredstev banke in 'odtujitev' premoženja delničarjev.

Država se ni zavezala, da bo NKBM prodala po tako nizki ceni, da bi bil primernejši izraz »podarila«. Pred krizo so banke kupovali po cenah 2,3–4,7 mnogokratnika knjigovodske vrednosti. Po podatkih Bloomberg-a so se v letu 2015 prevzemi evropskih bank opravljali do 1,4-kratnika knjigovodske vrednosti. NKBM je dokapitalizirana in ima visok količnik kapitalske ustreznosti nad 28,0 %, njena knjigovodska vrednost koncem leta 2015 je bila 623 M€, ustvarja po 3 M€ dobička na mesec. Ima visoko varne državne obveznice v vrednosti 1 490 M€ (od tega okoli 800 M€ ob razlaščenju delničarjev namerno podcenjenih) s 3,0–4,5 % letnih obresti ter ugodno razmerje med depoziti in posojili. Zato bi morala biti v krizi prodana vsaj za 1300 M€, v normalnih pogojih pa za 2 G€, država pa jo je prodala za 250 M€!?

Država je NKBM s 150-letno tradicijo, skupaj s Pošno banko in 60 poslovalnicami, nepremičninami, visokimi obrestmi na podcenjene državne obveznice dejansko podarila ameriškemu vzajemnemu skladu, potem ko jo je zaplenila domačim vlagateljem. Portugalska, ki je za razliko od nas dobila pomoč EU, je odklonila prodajo svoje Novo Banco istemu Apollu zaradi prenizke cene, Cerar in Mramor pa nič, čeprav sodišče EU še ni odločilo, čigava je. Če niti Slovenski državni holding niti vlada niti Državni zbor niti Ustavno sodišče ne vidijo teh dejstev, potem nam res ni pomoči. Prejšnja vlada in Državni zbor sta res sklenila, da je NKBM potrebno prodati do konca leta 2016, vendar nista sklenila, da jo je potrebno podariti. »Če trg dobi vtis, da ste v prodajo prisiljeni, ste s tem že znižali ceno premoženju, ki ga prodajate« je opozoril dr. France Arhar, predsednik Združenja bank Slovenije. Država pri prodaji NKBM očitno ne ravna preudarno.

Ustavno sodišče (US) se ni se upalo odločiti o razveljavitvi krivičnega zakona o bankah, ki ga ni uveljavila nobena država EU niti pred tem niti za tem; ni pritrnilo zahtevi izbrisanih delničarjev, da se prodaja NKBM ustavi, dokler sodišče o odvzemu premoženja delničarjev ne odloči. Še v letu 2015 smo imeli v EU državne dokapitalizacije bank, vendar nihče ni pomislil, da bi razlastil tiste, od katerih je odvisno nadaljnje financiranje bank in podjetij. To bi bilo možno samo, če bi se država odločila napraviti gospodarski samomor. Avstrijci so se celo pri res negativnem kapitalu državne banke Hypo uprli zahtevi, da bi razlastili imetnike podrejenih obveznic; najprej se je uprl njihov finančni minister, julija 2015 pa je avstrijsko ustavno sodišče odločilo, da je bila razlastitev podrejenih obveznic banke Hypo protiustavna.

S primerjalnimi analizami posledic prodaje državnega premoženja v novih članicah EU se je ukvarjal prof. dr. Jože Mencinger, ugleden ekonomist in raziskovalec. Svoje izsledke je objavil v člankih doma in v tujini. Ugotavlja, da prilivom sredstev iz tujih neposrednih naložb čez nekaj let sledi neizbežen odliv dela BDP, rast strukturnega primanjkljaja na tekočem računu in velika izpostavljenost tveganjem v času finančne krize. Matične tuje banke v krizi rešujejo lastna gospodarstva in ne onih, v katerih imajo podružnice. Skoraj popolna razprodaja bank iz novih članic EU v krizi ogroža finančno stabilnost teh držav, saj zmanjšuje možnosti uporabe instrumentov gospodarske politike, načjenja pa tudi njihovo politično suverenost. V krizi pride do velikega padca BDP in znižanje standarda prebivalstva.

S prizadevanji novinarjev, strokovnjakov VZMD in žvižgačev je v zadnjih dveh letih prišlo na dan skoraj celotno ozadje podržavljenja bank. Najbolj je presenetila zakulisna vloga EK, ki se je izkazala za aktivnega zaveznika ameriškega in evropskega kapitala pri ropanju prebivalstva Slovenije ne samo s

podržavljenjem bank in ustanovitvijo 'slabe banke' (DUTB), temveč tudi z zahtevami po razprodaji državnega premoženja po močno znižanih cenah. Slovenija je v letih krize prešla iz razvitega dela EU v nerazvitega. Hkrati so razvite države EU sprejele prikrito strategijo, po kateri se bodo okrepile tako, da bodo v neokolonialističnem slogu prevzele najprej gospodarstvo in potem še negospodarstvo manj razvitih držav EU. S prizadevanji novinarjev in strokovnjakov VZMD je v zadnjih dveh letih prišlo na dan skoraj celotno ozadje podržavljenja bank. Najbolj je presenetila zakulisna vloga EK, ki se je izkazala za aktivnega zaveznika ameriškega in evropskega kapitala pri ropanju prebivalstva Slovenije ne samo s podržavljenjem bank in ustanovitvijo 'slabe banke' (DUTB), temveč tudi z zahtevami po razprodaji državnega premoženja po močno znižanih cenah. Slovenija je v letih krize prešla iz razvitega dela EU v nerazvitega. Hkrati so razvite države EU sprejele prikrito strategijo, po kateri se bodo okrepile tako, da bodo v neokolonialističnem slogu prevzele najprej gospodarstvo in potem še negospodarstvo manj razvitih držav EU.

8. Predlog rehabilitacije kapitalskega trga

Razlaščenim vlagateljem je potrebno najprej popraviti krivice in ponovno vzpostaviti zaupanje v domači kapitalski trg. Posebej pomembno je, da država prepozna napačno ravnanje in se zaveže, da bo z vlagatelji ravnala vsaj tako skrbno kot ravna z varčevalci v bankah. Država naj delničarjem nacionaliziranih bank in skladom vrne delnice, lastnikom podrejenih obveznic pa obveznice, kot so to naredili Nizozemci in Španci. Da bi se izognili morebitnim špekulantom, se za osnovo vzame vplačana kupnina, zmanjšana za izplačane dividende in povečana za obresti na vezano vlogo. Kapitala je v državnih bankah za to dovolj, akcijo bi bilo mogoče preko bančnih okenc opraviti v 3–4 tednih. Država bi hkrati razrešila problem 23 tožb pred Ustavnim sodiščem in odškodnin ter (ponovno) privatizirala NKBM, njej bi ostala močno podcenjena in na slabo banko prenesena zavarovanja za kredite.

Če bi država prepričljivo obljubila, da v bodoče takih kraj ne bo več, bi lahko šli v množično vpisovanje kapitala za nakup naših bank, zavarovalnic in dobrih podjetij. Pri nizki, 1 % obrestni meri za tri- in večletne vezane vloge ter ponovno zagotovljenemu zaupanju bi privabljanje vlagateljev ne bil problem. Tudi vzajemni in pokojninski skladi ter zavarovalnice bi se iz tujine vrnili na domači trg, lahko pa bi jim tudi zakonsko predpisali obvezen delež vlog na domačem trgu, kot so naredili Poljaki.

Država naj bi sprejela sklep, da bo premoženje državljanov v svoji lasti večala, kot to delajo razvite države EU (Švedska, Norveška, Francija). Slovenski investitorji bi morali imeti predkupno pravico, če izpolnjujejo enaka merila kot tuji strateški oz. portfeljski vlagatelji. Odkloniti bi morala diktat EK, da morajo banke zniževati bilančno vsoto in se odpovedati investicijski vlogi. Problem je, da naši politiki in ekonomisti z Mramorjem, guvernerjem in bančniki vred ne razumejo osnovnih ekonomskih zakonitosti sodobnega tržnega gospodarstva. Ko jih bodo spoznali, bo pa prepozno! Potrebno bi bilo sprejeti zakon o razrešitvi vseh vodij in vodilnih politikov, ki ne znajo upravljati s podjetji enako uspešno kot razvite države EU ter delovati preventivno, v skrajnem primeru pa zahtevati odškodninsko odgovornost.

Kapitalski trg ima preveč zakonov in pravil in ne deluje po normalnih načelih. Potrebno je ponovno začeti izdajati delnice in obveznice, omogočiti normalno delovanje borze, pritegniti domači kapital: vzajemne in pokojninske sklade, zavarovalnice, individualne vlagatelje. Potrebno je upoštevati znanje in literaturo, ki sta v svetu razvita za ekonomsko področje in posebej za področje investiranja. Potrebno je prenehati z nepotrebnim inkriminiranjem vodstev podjetij in bank, omogočiti svobodo podjetniške in investicijske pobude.